

ΝΕΑ ΠΑΙΔΕΙΑ

ΘΕΜΑΤΑ ΠΡΟΣΟΜΟΙΩΣΗΣ ΣΤΟ ΜΑΘΗΜΑ ΤΗΣ ΙΣΤΟΡΙΑΣ

ΠΡΟΣΑΝΑΤΟΛΙΣΜΟΥ

Γ' ΕΝΙΑΙΟΥ ΛΥΚΕΙΟΥ

ΟΜΑΔΑ ΠΡΩΤΗ

ΘΕΜΑ Α1

Να δώσετε το περιεχόμενο των ακόλουθων όρων:

- α. Εθνικές γαίες
- β. «Βενιζελισμός»
- γ. Συμφωνία Μουρνιών Κυδωνίας

Μονάδες 15

ΘΕΜΑ Α2

Να χαρακτηρίσετε τις προτάσεις που ακολουθούν γράφοντας στο τετράδιό σας τη λέξη **Σωστό** ή **Λάθος** δίπλα στο γράμμα που αντιστοιχεί στην κάθε πρόταση:

- α. Η διάνοιξη της διώρυγας της Κορίνθου ολοκληρώθηκε το 1893.
- β. Με το σύνταγμα του 1844 κατοχυρώθηκε το δικαίωμα του *συνέρχεσθαι* και *συνεταιρίζεσθαι*, που διευκόλυne τη συγκρότηση κομματικών μηχανισμών.
- γ. Τον Μάιο του 1928 άρχισε τη λειτουργία της η Τράπεζα της Ελλάδος.
- δ. Το προσφυγικό ρεύμα από τη Μικρά Ασία προς την επαναστατημένη Ελλάδα, κατά τον 19^ο αιώνα, ήταν συνέπεια της αποτυχίας του απελευθερωτικού κινήματος στην περιοχή εκείνη.
- ε. Ο συγγραφέας Μ. Καλομοίρης είναι ένας από τους πολλούς Μικρασιάτες που διέπρεψαν στα γράμματα και τις τέχνες.

Μονάδες 10

ΘΕΜΑ Β1

Ποια υπήρξε η συμβολή των Ελλήνων της Διασποράς στην οικονομία της Ελλάδας κατά τον 19^ο αιώνα;

Μονάδες 12

ΘΕΜΑ Β2

Να αναφερθείτε στα γεγονότα που έλαβαν χώρα στην Κρήτη μετά την ανάληψη καθηκόντων διοικητού Κρήτης από τον Στέφανο Δραγούμη (12 Οκτωβρίου 1912) έως την κήρυξη της επίσημης ένωσης της νήσου με την Ελλάδα.

Μονάδες 13

NEA PALMEIA

ΟΜΑΔΑ ΔΕΥΤΕΡΗ

ΘΕΜΑ Γ1

Συνδυάζοντας τις πληροφορίες των παραθεμάτων με τα δεδομένα του σχολικού εγχειριδίου, να αναφερθείτε στις συνθήκες ίδρυσης της Επιτροπής Αποκατάστασης Προσφύγων (μον. 8), στην οργάνωσή της (μον. 5), στην αποστολή της (μον. 2) και στη βοήθεια που της παρείχε το ελληνικό κράτος, για να πραγματοποιήσει με επιτυχία το έργο της (μον. 10)

Μονάδες. 25

Κείμενο Α

Δε χρειάστηκε πολύς χρόνος για να γίνει φανερό ότι το κολοσσιαίο έργο της προσφυγικής αποκατάστασης ήταν αδύνατο να πραγματοποιηθεί χωρίς εξωτερική βοήθεια. Η Κοινωνία των Εθνών (ΚτΕ), ανταποκρινόμενη σε ελληνικό αίτημα, ενέκρινε τη δανειοδότηση της χώρας, θέτοντας ως κύριο όρο τη δημιουργία μιας αυτόνομης και ανεξάρτητης οργάνωσης, που θα διαχειριζόταν τους πόρους του δανείου και θα αναλάμβανε την κύρια ευθύνη της αποκατάστασης. Στις 29 – 9 – 1923 υπογράφηκε μεταξύ Ελλάδας και ΚτΕ το πρωτόκολλο ίδρυσης της Ε.Α.Π., τη διοίκηση της οποίας αναλάμβανε τετραμελές συμβούλιο αποτελούμενο από δύο ξένους (πρόεδρο και αντιπρόεδρο) και δυο Έλληνες που διορίζονταν με τη σύμφωνη γνώμη της ΚτΕ. (...) Ως το τέλος του 1929, στη διάθεση της Ε.Α.Π. τέθηκαν δωδεκάμισι περίπου εκατομμύρια λίρες Αγγλίας, προϊόν δανείων που σύναψε η Ελλάδα (...) [Προσφυγική Ελλάδα, Φωτογραφίες από το Κέντρο Μικρασιατικών Σπουδών, σ. 18]

Κείμενο Β

Το ελληνικό κράτος εγγυόταν την ανεξαρτησία της Επιτροπής από όλες τις ελληνικές διοικητικές αρχές, την απήλλασσε από κάθε είδους φόρο και αναλάμβανε την υποχρέωση να προσαρμόσει την ελληνική νομοθεσία, ώστε η Επιτροπή να μπορεί απρόσκοπτα να ασκήσει τα καθήκοντα και τις εξουσίες που της είχαν ανατεθεί(...) Η Επιτροπή θα έπρεπε να υποβάλλει ανά τρίμηνο αναφορά για τις δραστηριότητές της τόσο στο Συμβούλιο της ΚτΕ όσο και στην ελληνική κυβέρνηση. Έτσι είναι φανερό ότι ο έλεγχος του σημαντικού αυτού οργάνου δεν ανήκε στην ελληνική κυβέρνηση. [Γ. Πετρόπουλος, Η υποχρεωτική ανταλλαγή των πληθυσμών, σ. 459 – 460]

Κείμενο Γ

Παράλληλα το κράτος κατέβαλλε τη δική του ξεχωριστή προσπάθεια για να συμβάλει με εγχώριες πηγές στην αποκατάσταση των προσφύγων. Μεταξύ των ετών 1923 και 1928 εξέδωσε έξι δάνεια στο εσωτερικό της χώρας με συνολικό προϊόν 9,3, δισεκατομμύρια δραχμές. Από το ποσό αυτό ... απέμειναν σαν άμεσες δαπάνες του κράτους υπέρ των προσφύγων τα 3,2 δισεκατομμύρια δραχμές. [ΙΕΕ ΤΟΜΟΣ ΙΕ' ΣΕΛ 331]

ΘΕΜΑ Δ1

Συνδυάζοντας τα στοιχεία των παραθεμάτων με τις ιστορικές σας γνώσεις και αξιοποιώντας τη γελοιογραφία, να παρουσιάσετε τις συνθήκες που προκάλεσαν το κίνημα στο Γουδί στις 15 Αυγούστου 1909.

ΚΕΙΜΕΝΟ ΠΡΩΤΟ

Οι φόροι πάνω στην κατανάλωση έπλητταν όλες τις κοινωνικές τάξεις με ίσο φορολογικό συντελεστή, συνεπώς οι λαϊκές τάξεις εθίγοντο κατ' αναλογίαν πολύ περισσότερο απ' ό,τι οι ανώτερες. Όμως η κοινωνική αυτή αδικία θεωρήθηκε από τον Τρικούπη ως τελείως δευτερεύουσα σε σχέση με το μεγαλόπνοο πρόγραμμά του για την ανόρθωση της χώρας. Έτσι η φορολογική πολιτική του Τρικούπη εμφανίσθηκε σαν μια συνεχής ανύψωση των αντιλαϊκών φόρων στην κατανάλωση.

ΕΞΕΛΙΞΗ ΦΟΡΩΝ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ (εκατ. δραχ)

Έτος	Άμεσοι φόροι	Έμμεσοι φόροι	Σύνολον
1871	21	13	34
1880	20	23	43
1895	35	60	95

[απόσπασμα από το βιβλίο του Κ. Βεργόπουλου, *Κράτος και οικονομική πολιτική στον 19^ο αιώνα*, σελ. 124 - 125]

ΚΕΙΜΕΝΟ ΔΕΥΤΕΡΟ

Παράλληλα, με τα άθλια οικονομικά της χώρας, ο κρατικός μηχανισμός βρισκόταν σε πλήρη παρακμή. Η λειτουργία του ήταν μια συνεχής «απαίσια συναλλαγή», όπως την χαρακτήρισαν οι στρατιωτικοί που έκανα το κίνημα στο Γουδί τον Αύγουστο του 1909. Ανίκανη διοίκηση, με άχρηστες υπηρεσίες και υπεράριθμους υπαλλήλους, προϊόν των πελατειακών σχέσεων που κυριαρχούσαν στη χώρα την περίοδο εκείνη. Επαχθής φορολογία για τον πολίτη, ο οποίος πλήρωνε όλα τα βάρη της οικονομικής ανοικοδόμησης της χώρας της προηγούμενης δεκαετίας, τα βάρη της πτώχευσης, καθώς και βάρη απ' την πολεμική αποζημίωση προς την Τουρκία, στην οποία καταδικάστηκε η χώρα μετά τον πόλεμο του 1897. Η δικαιοσύνη απονεμόταν με φαύλο τρόπο, ενώ παράλληλα η εκπαίδευση παρέπαιε. Η κατάσταση του κρατικού μηχανισμού, τα άθλια οικονομικά, η διάλυση και η έλλειψη ηθικού στον στρατό ήταν οι πολιτικές συνέπειες της πολιτικής και κυβερνητικής αστάθειας και συνιστούσαν τις προϋποθέσεις, αλλά και έναν διακαή πόθο του ελληνικού λαού να αλλάξει κάτι στη διακυβέρνησή του, να αλλάξει κάτι στο πολιτικό του σύστημα, να αλλάξει κάτι στο κομματικό του σύστημα.

Το αρνητικό πολιτικό σκηνικό της περιόδου 1895 – 1909 καθοριζόταν και από τα εθνικά θέματα. Κορυφαίο εθνικό θέμα της εποχής ήταν ο πόλεμος του 1897 με την Τουρκία και η ήττα που επακολούθησε. [...] Έναν χρόνο μετά τους ολυμπιακούς αγώνες, η Ελλάδα είχε πτωχεύσει και ο προϋπολογισμός της για τον στρατό ξηράς και το ναυτικό κυμαινόταν περίπου στο 1/3 του αντίστοιχου προϋπολογισμού της, του 1885. Η Ελλάδα έκανε γενικό-

τερα οικονομίες εκείνη την περίοδο, η ανόρθωση των οικονομικών επιχειρείτο μέσω της μείωσης των δημόσιων δαπανών, ενώ βασικώς περιοριζόμενη δαπάνη ήταν ο στρατιωτικός της προϋπολογισμός. Ως εκ τούτου, οι Έλληνες αξιωματικοί των ενόπλων δυνάμεων ήταν ιδιαίτερα δυσαρεστημένοι με τη κυβέρνηση, αφενός εξαιτίας της κακής πολιτικής που ασκείτο όσον αφορά στις προαγωγές τους και αφετέρου εξαιτίας της κακής διοίκησης του στρατού από τους πρίγκιπες.

[απόσπασμα από το βιβλίο του Α. Λοβέρδου, *Πολιτική Ιστορία της Ελλάδας (1828 – 1975)*, σελ. 84 – 85]

ΚΕΙΜΕΝΟ ΤΡΙΤΟ

Οι σύντομες κυβερνήσεις του Δηλιγιάννη απ' το 1885 ως το 1886 κι από το 1890 ως το 1892 επιδείνωσαν την κατάσταση, παρά τα πρόσκαιρα δημαγωγικά μέτρα. Το έλλειμμα του Προϋπολογισμού αυξανόταν ολοένα: 30 εκατομμύρια το 1884, 61 το 1885, 66 το 1886. [...]

[απόσπασμα από το βιβλίο του Ν. Σβορώνου, *Επισκόπηση της Νεοελληνικής Ιστορίας*, σελ. 103]

ΓΕΛΟΙΟΓΡΑΦΙΑ

[σχολικό βιβλίο σελ. 82]

ΕΝΔΕΙΚΤΙΚΕΣ ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ

ΟΜΑΔΑ ΠΡΩΤΗ

ΘΕΜΑ Α1

Εθνικές γαίες: «Από τα πολλά προβλήματα που κληροδότησε η οθωμανική κατοχή στο νέο ελληνικό κράτος... έως 5.000.000 στρέμματα». (σελ. 23 – 24)

«**Βενιζελισμός**»: «Στην περίοδο 1910 – 1922 ... ανάπτυξης παραγωγικών δυνάμεων του έθνους». (σελ. 48)

Συμφωνία Μουρνιών Κυδωνίας: «Οι διαπραγματεύσεις που άρχισαν με τις Μεγάλες Δυνάμεις μετά την αποστολή του τελεσίγραφου προς τους επαναστάτες του Θέρισου (2 Ιουλίου 1905) ήταν σκληρές και διήρκεσαν όλο το καλοκαίρι του 1905 ... την ένωση της Κρήτης με την Ελλάδα». (σελ. 215)

ΘΕΜΑ Α2

α. Σ β. Λ γ. Σ δ. Λ ε. Λ

ΘΕΜΑ Β1

«Το κεφάλαιο που συσώρευσαν οι Έλληνες της διασποράς δεν αποτέλεσε ... των μεγάλων κεφαλαίων της ομογένειας». (σελ. 40 – 41)

ΘΕΜΑ Β2

«Τα γεγονότα στην Κρήτη, μετά την ανάληψη καθηκόντων διοικητού από τον Στέφανο Δραγούμη (12 Οκτωβρίου 1912), εξελίχθηκαν ταχύτατα ... ΕΤΗ ΑΓΩΝΙΑΣ». (σελ. 219 – 220)

ΟΜΑΔΑ ΔΕΥΤΕΡΗ

ΘΕΜΑ Γ1

Η ελληνική κυβέρνηση, μπροστά στο τεράστιο έργο της περίθαλψης και αποκατάστασης των προσφύγων που έπρεπε να αναλάβει, ζήτησε τη βοήθεια της Κοινωνίας των Εθνών (ΚΤΕ). Σύντομα η ελληνική πλευρά κατάλαβε ότι ήταν αδύνατο να αντεπεξέλθει στις υποχρεώσεις που ανέκυπταν από την αντιμετώπιση του «κολοσσιαίου», όπως χαρακτηρίζεται στο πρώτο παράθεμα, έργου της επίλυσης του ζητήματος των προσφύγων και ότι ήταν αναγκαίο να ζητήσει εξωτερική βοήθεια. Για τον λόγο αυτό υποβάλλει αίτημα στην Κοινωνία των Εθνών. Η τελευταία ανταποκρίνεται, εγκρίνοντας δάνειο για την Ελλάδα υπό τον όρο η διαχείριση του δανείου να γινόταν από μια οργάνωση η οποία θα δραστηριοποιούνταν αυτόνομα και, συν τοις άλλοις, θα επιφορτιζόταν με την ευθύνη της υλοποίησης του έργου της αποκατάστασης. Πράγματι, με πρωτοβουλία της ΚΤΕ, στις 29 Σεπτεμβρίου του 1923, ιδρύθηκε ένας αυτόνομος οργανισμός με πλήρη νομική υπόσταση, η Επιτροπή Αποκαταστάσεως Προσφύγων (ΕΑΠ), με έδρα την Αθήνα. Η ίδρυσή της, όπως συμπληρώνει το κείμενο Α, επικυρώθηκε με πρωτόκολλο που υπογράφηκε μεταξύ των δύο πλευρών, της Ελλάδας και της ΚΤΕ.

Επικεφαλής του νεοσυσταθέντος οργανισμού τέθηκε ένα συμβούλιο που αποτελούνταν από τέσσερα μέλη: τον πρόεδρο και τον αντιπρόεδρο, που ήταν ξένοι, και δύο Έλληνες, ο διορισμός των οποίων θα είχε την έγκριση της ΚτΕ. Η ΕΑΠ ήταν υποχρεωμένη, κατά το κείμενο Β, να παρουσιάζει τα πεπραγμένα της κάθε τρεις μήνες τόσο στην ΚτΕ όσο και στην ελληνική κυβέρνηση, γεγονός που δηλώνει ότι δε βρισκόταν υπό τον έλεγχο της ελληνικής πλευράς.

Βασική αποστολή της ήταν να εξασφαλίσει στους πρόσφυγες παραγωγική απασχόληση και οριστική στέγαση, αξιοποιώντας τους δανειακούς πόρους και τα μέσα που της προσέφερε η ελληνική κυβέρνηση.

Συγκεκριμένα, η ελληνική κυβέρνηση διέθεσε στην *Επιτροπή Αποκαταστάσεως Προσφύγων* τα εξής:

- τις ιδιοκτησίες των Τούρκων ανταλλαξίμων και των Βουλγάρων που εγκατέλειψαν την Ελλάδα, κτήματα του Δημοσίου, κτήματα που απαλλοτριώθηκαν με την αγροτική μεταρρύθμιση και μοναστηριακή γη (συνολικά πάνω από 8.000.000 στρέμματα),
- το ποσό από δύο δάνεια (1924, 1928) που είχε συνάψει η ελληνική κυβέρνηση στο εξωτερικό. **Από το κείμενο Α γίνεται γνωστό πως το χρηματικό ποσό που διαχειριζόταν η ΕΑΠ στο τέλος του 1929 που προερχόταν από δάνεια ανερχόταν στα δωδεκάμισι περίπου εκατομμύρια λίρες Αγγλίας.**
- οικόπεδα μέσα ή γύρω από τις πόλεις για την ανέγερση αστικών συνοικισμών,
- το τεχνικό και διοικητικό προσωπικό του Υπουργείου Γεωργίας και του Υπουργείου Προνοίας και Αντιλήψεως.

Το ελληνικό κράτος προσέφερε κι άλλες διευκολύνσεις στην ΕΑΠ, όπως προκύπτει από τα κείμενα Β και Γ. Ειδικότερα, παρείχε εγγυήσεις για την ανεξαρτησία της από το ελληνικό διοικητικό σύστημα, της προσέφερε ατέλεια και προέβη σε νομοθετικές ρυθμίσεις, προκειμένου να προληφθεί κάθε εμπόδιο στην τέλεση του έργου της. Τέλος, το κράτος ανέλαβε και το ίδιο μέρος του έργου της αποκατάστασης των προσφύγων, διευκολύνοντας κατά τον τρόπο αυτό την ΕΑΠ. Το κρατικό αυτό εγχείρημα είχε ως αποτέλεσμα την αξιοποίηση 3,2 δισεκατομμυρίων δραχμών υπέρ των προσφύγων από το συνολικό ποσό των 9,3 δισεκατομμυρίων δραχμών που είχε εξασφαλίσει το κράτος από την έκδοση έξι εσωτερικών δανείων μεταξύ 1923 και 1928.

ΘΕΜΑ Δ1

Κατά την περίοδο της διακυβέρνησης της χώρας από τον Χ. Τρικούπη, το όραμα για ένα σύγχρονο κράτος, το οποίο θα ήταν οικονομικά αναπτυγμένο και ισχυρό στη διεθνή σκηνή, δεν πραγματοποιήθηκε. Παρά τη φορολογική επιβάρυνση των πολιτών το κράτος οδηγήθηκε σε πτώχευση. **Ειδικότερα, η φορολογική πολιτική που ασκούσαν έπληττε περισσότερο τις αδύναμες οικονομικά κοινωνικές τάξεις και αυτό, γιατί οι φόροι επί της κατανάλωσης, οι έμμεσοι δηλαδή φόροι, καθορίζονταν με τον ίδιο φορολογικό συντελεστή για όλους τους πολίτες ανεξάρτητα από την οικονομική τους κατάσταση.** Την αδικία αυτή ο Τρικούπης την υποβάθμιζε στοχεύοντας αποκλειστικά στην υλοποίηση του οικονομικού του προγράμματος για την ανόρθωση της χώρας. Παρέ-

βλεπε το γεγονός ότι η ασκηθείσα οικονομική πολιτική έδινε την εντύπωση μιας συνεχούς αύξησης των έμμεσων φόρων εις βάρος των λαϊκών στρωμάτων. Οι διακυμάνσεις των φόρων, όπως παρουσιάζονται στον πίνακα που επισυνάπτεται, αρκούν, για να σχηματίσει κανείς την εικόνα της φορολογικής -«φορομπηχτικής» πολιτικής των ετών 1871 -1895. Άξιο παρατήρησης είναι ότι στο διάστημα 1871 -1880, ενώ οι άμεσοι φόροι μειώνονται κατά 1.000.000 δρχ. οι έμμεσοι φόροι αυξάνονται κατά 10.000.000 δρχ, από 13.000.000 δρχ εκτοξεύονται σε 23.000.000 δρχ.. Η αυξητική πορεία των φόρων, όμως, έχει και συνέχεια, αφού κατά το διάστημα 1880 -1895, τόσο οι άμεσοι και, κυρίως, οι έμμεσοι φόροι εκτινάσσονται. Οι άμεσοι, λοιπόν, κατά το διάστημα αυτό θα αυξηθούν κατά 15.000.000 δρχ, ενώ οι έμμεσοι κατά 37.000.000 δρχ. Γενικά, η φορολογία των πολιτών ήταν επαχθής, για να αντιμετωπιστούν τα βάρη της ανοικοδόμησης της δεκαετίας του 1880 [παράθεμα β].

Αστοί και διανοούμενοι απογοητεύονταν όλο και περισσότερο από τη γενικότερη κατάσταση και την αναποτελεσματικότητα του κράτους, το οποίο χαρακτηριζόταν από μια βραδυκίνητη γραφειοκρατία. Δεν έβλεπαν την επιθυμητή οικονομική ανάπτυξη, ενώ διαπίστωναν ότι μεγάλωνε η απόσταση από τα ευρωπαϊκά κράτη. Η κατάσταση στην οποία βρισκόταν ο κρατικός μηχανισμός, που δικαιολογεί και τη δυσaréσκεια των προαναφερθεισών κοινωνικών ομάδων, περιγράφεται στο δεύτερο παράθεμα. Συγκεκριμένα, γίνεται λόγος για παρακμή, καθώς η λειτουργία του ήταν προϊόν «συναλλαγής» - διαφθοράς, όπως θα καταγγείλουν οι κινηματίες στρατιωτικοί του 1909. Η διοίκηση χαρακτηρίζεται ανίκανη. Οι υπηρεσίες, επανδρωμένες με χιλιάδες υπαλλήλους, λόγω των πελατειακών σχέσεων, ήταν αναποτελεσματικές. Η δικαιοσύνη αποδιδόταν κατά τρόπο φαύλο. Η εκπαίδευση καρκινοβατούσε.

Ανάλογη δυσaréσκεια επικρατούσε και σε μεγάλο μέρος των μικροκαλλιεργητών. Οι αξιωματικοί του στρατού ήταν επίσης δυσaréστημένοι, καθώς εκτιμούσαν ότι λόγω οικονομικής αδυναμίας ο στρατός θα ήταν αναποτελεσματικός σε περίπτωση πολέμου. Πράγματι, μετά την πτώχευση και τους Ολυμπιακούς του 1896 η χώρα αναγκάζεται να κάνει οικονομία περικόπτοντας τις δημόσιες δαπάνες. Από το μέτρο αυτό πλήττεται κυρίως ο προϋπολογισμός για τον στρατό, που μειώθηκε στο 1/3 του αντίστοιχου προϋπολογισμού του 1885. Η δυσaréσκεια των στρατιωτικών σχετιζόταν ακόμη και με το σύστημα των προαγωγών τους, αλλά και την παρέμβαση των πριγκίπων στην διοίκηση του στρατού.

Όλα αυτά, η κατάσταση του κρατικού μηχανισμού, τα άθλια οικονομικά, η υποβάθμιση της αποτελεσματικότητας και του ηθικού του στρατού, συνέπειες πολιτικής και κυβερνητικής αστάθειας, οδήγησαν σε κρίση της εμπιστοσύνης προς τα κόμματα συλλήβδην. Οι άνθρωποι πίστευαν ότι τα κόμματα και οι θεσμοί δεν ήταν ικανά να υλοποιήσουν τις επιθυμίες τους και τους γεννήθηκε ο πόθος της αλλαγής στον τρόπο διακυβέρνησής τους, στο πολιτικό και κομματικό τους σύστημα.

Στο διάστημα από την πτώχευση του 1893, την οποία κηρύττει ο Τρικούπης μετά την επάνοδο του στην εξουσία, ως τον ελληνοτουρκικό πόλεμο του 1897 τα δυο μεγάλα κόμματα προσπάθησαν να υλοποιήσουν το πολιτικό τους πρόγραμμα, χωρίς όμως επιτυχία, γεγονός που δημιούργησε την εντύπωση ενός γενικού αδιεξόδου.

Ούτε το δηλιγιαννικό κόμμα μπόρεσε, ελλείψει χρημάτων, να τηρήσει την υπόσχεσή του για λιγότερους φόρους, όπως μπορεί κανείς να εκτιμήσει από τα δεδομένα του πίνακα για τα έτη 1885 -1886 και 1890 - 1892 κατά τα οποία κυβέρνησε ο Δηλιγιάννης. Αντίθετα, σύμφωνα με το τρίτο παράθεμα, η ανάληψη της κυβερνητικής ευθύνης από το

κόμμα του Δηλιγιάννη επιδείνωσε την κατάσταση, καθώς με μια σειρά δημαγωγικών μέτρων επιβάρυνε την ήδη άσχημη οικονομική κατάσταση της χώρας, με αποτέλεσμα αυτή να χρεοκοπήσει. Ειδικότερα, όπως προκύπτει από το παράθεμα, κατά τα έτη της πρωθυπουργίας του οι προϋπολογισμοί παρέμεναν ελλειμματικοί και, μάλιστα, το έλλειμμα σε σχέση με το 1884, που ανερχόταν στα 30 εκατομμύρια, υπερδιπλασιάστηκε στα χρόνια του, φτάνοντας το 1886 στα 66 εκατομμύρια. Φυσικά, ούτε το τρικουπικό κόμμα μπόρεσε να συνεχίσει το εκσυγχρονιστικό του πρόγραμμα.

Η πολιτική γελοιογραφία της εποχής καυτηριάζει τον τρόπο άσκησης της εξουσίας και από τα δύο μεγάλα κόμματα και επιβεβαιώνει την απογοήτευση της κοινής γνώμης προς την κυβερνητική πολιτική των δύο κομμάτων - οι γελοιογράφοι άλλωστε εμπνέονται από το κοινό λαϊκό αίσθημα- που εκπροσωπούνται από τους αρχηγούς τους. Εικονίζεται στο κέντρο μια ογκώδης κι επιβλητική γυναικεία μορφή με αρχαία ελληνική ενδυμασία και κορώνα στο κεφάλι, πάνω στην οποία αναγράφεται η λέξη *ΕΛΛΑΣ*. Η προσωποποιημένη Ελλάδα επιπλήττει με τον ίδιο τρόπο τους δύο κορυφαίους πολιτικούς αντιπάλους της τελευταίας εικοσιπενταετίας του 19^{ου} αι., το Χ. Τρικούπη και το Θ. Δηλιγιάννη, οι οποίοι, φορώντας σύγχρονο δυτικοευρωπαϊκό κοστούμι, παίρνουν τρομαγμένη κωμική στάση. Το ότι η γυναικεία μορφή παρουσιάζεται σαφώς μεγαλύτερη από τις δύο ανδρικές και τοποθετείται στο κέντρο της εικόνας δείχνει ότι ο γελοιογράφος αξιολογεί την Ελλάδα ως σημαντικότερη από τους πολιτικούς της. Τα αρχαία ελληνικά ενδύματα δείχνουν ότι η Ελλάδα είναι αιώνια αξία, ενώ η μοντέρνα περιβολή των δύο πολιτικών δείχνει ότι είναι προσωρινοί κι εκφράζουν μια συγκεκριμένη εποχή μόνο. Ο υπότιτλος «*ΟΙ ΑΙΤΙΟΙ ΤΗΣ ΚΑΤΑΣΤΑΣΕΩΣ ΜΑΣ*» υπογραμμίζει το μήνυμα της γελοιογραφίας. Παρουσιάζονται, λοιπόν, ως αίτιοι της δυσλειτουργίας του κράτους οι δύο πολιτικοί, τα δύο κόμματα που εκπροσωπούν, και υποβάλλεται η ιδέα ότι πρέπει να τιμωρηθούν για τις πολιτικές τους επιλογές που οδήγησαν τη χώρα σε οικονομικό και πολιτικό αδιέξοδο.

Ο ελληνοτουρκικός πόλεμος του 1897, «κορυφαίο εθνικό θέμα» χαρακτηρίζεται από τον Α. Λοβέρδο στο δεύτερο παράθεμα, τελείωσε με ολοκληρωτική ήττα της Ελλάδας, γεγονός που επέτεινε το πολιτικό αδιέξοδο. Η δυσπιστία προς τα κόμματα κορυφώθηκε και έδωσε στο Γεώργιο την ευκαιρία να επιβληθεί στο κοινοβούλιο και να ασκεί προσωπική πολιτική. Όσες μεταρρυθμίσεις έγιναν μέχρι το 1909, κατά κύριο λόγο από κυβερνήσεις του τρικουπικού κόμματος υπό την ηγεσία του Γεωργίου Θεοτόκη, ήταν διοικητικού χαρακτήρα (π.χ. αποκέντρωση)

Κάτω από αυτές τις συνθήκες στις 15 Αυγούστου 1909 εκδηλώθηκε το κίνημα στο Γουδί, το οποίο έγινε από το Στρατιωτικό Σύνδεσμο, μία μυστική ένωση στρατιωτικών, με αιτήματα που αφορούσαν μεταρρυθμίσεις στο στρατό, τη διοίκηση, τη δικαιοσύνη, την εκπαίδευση και τη δημοσιονομική πολιτική.

[Τα τμήματα με την έντονη γραμματοσειρά περιέχουν τις πληροφορίες των παραθεμάτων].

ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ ΘΕΜΑΤΩΝ ΚΑΙ ΑΠΑΝΤΗΣΕΩΝ

ΚΟΝΙΔΑΡΗΣ ΓΡΗΓΟΡΗΣ